

פרק 4 - מסחר ושירותים

מקורות והגדרות

לוחות 1-4: ע"אגף הגביה, ע"המרכז למחקר כלכלי וחברתי

הנתונים מבוססים על קובץ חייבי ארנונה שלא למגורים בהתאם לסיווג האחד של ענפי כלכלה, 1961, הלמ"ס. לדוגמא:
תחבורה ואחסנה - השכרת רכב, סוכנויות נסיעות, חניונים מקורים, מחסנים וכד'.
שירותים ציבוריים - משרדי ממשלה, עירייה, מוסדות חינוך, בריאות וכד'.
שירותים עסקיים - משרדי עו"ד, ייעוץ, פרסום וכו'.
שירותים אישיים - מספרות, מכבסות, בתי קפה, מסעדות, בתי מלון וכו'.

לוחות 5-8: הלמ"ס, עוסקים ופדיון בענפי המשק על פי מס ערך מוסף

מקור הנתונים על עוסקים פעילים ופדיון בענפי המסחר והשירותים הוא סקר הנערך ע"י הלמ"ס. הסקר מבוסס על מדגם מתוך רשימת עסקים שנבנתה מקובצי מע"מ.

אוכלוסיית הסקר - אוכלוסיית הסקר כוללת את כל העוסקים הפעילים, בשנת הדו"ח של הסקר. עפ"י הגדרת העוסק, האוכלוסייה אינה כוללת בנקים, חברות ביטוח, קופות גמל, מוסדות ללא כוונת רווח ומוסדות ממשלתיים ועירוניים.

המסגרת והמדגם

המדגם הישן הוצא ממסגרת (רשימת עוסקים) שנבנתה מקובצי מע"מ לשנת 1991 והוא משמש כאומדן לשנים 1991-2004. המדגם מעודכן באופן שוטף - נוספים עסקים חדשים שפתחו תיק במע"מ במהלך השנה ונגרעים תיקי עוסקים שנסגרו.

המדגם החדש הוצא מתוך מרשם העסקים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מסגרת הדגימה כללה את כל העסקים המשתייכים לקובץ מע"מ, הפעילים בשנת 2003, למעט עוסקים בענף היהלומים ועוסקים שמדווחים רק על עסקאות אקראי. במדגם החדש השתנתה שיטת הדגימה. שינוי השיטה נבע מהרצון לטפל בצורה יעילה יותר בדינמיות של העסקים לאורך זמן.

גורם ניפוח - לכל עוסק במדגם נקבע גורם ניפוח המשקף את מספר העוסקים שהוא מייצג באוכלוסייה. הנתון של כל עוסק מוכפל בגורם ניפוח זה, וכך מספר העוסקים והפדיון מייצגים את כל האוכלוסייה.

נתונים לפי ערים - העוסקים שוייכו לערים עפ"י סמל היישוב המופיע בקובץ מע"מ. סמל היישוב של העוסק מציין מהי הכתובת למשלוח הדואר, ולא דווקא מהו מיקום העסק. עם זאת, ברוב המקרים היישוב בו מדווח העוסק מקביל ליישוב בו נמצא העסק. כמו כן, ככל שיחידת העוסק הומוגנית יותר ואינה מתפרסת על פני מספר יישובים, האומדנים מדויקים יותר.

עוסק - מוגדר במע"מ כמי שמוכר מוצרים ונכסים, או כמי שנותן שירותים במהלך עסקיו, ובלבד שאינו מלכ"ר או מוסד פיננסי וכן מי שעושה עסקת אקראי.

עוסק פעיל - מוגדר ע"י הלמ"ס כמי שהיה לו דיווח על פדיון גדול מאפס, בחודש אחד לפחות במהלך השנה. עוסק אפסי מוגדר ע"י הלמ"ס כמי שדיווח למע"מ בכל חודשי השנה הקלנדרית דיווחים אפסיים על פדיון. הנתונים בלוחות מתייחסים לעוסקים הפעילים בניכוי העוסקים האפסיים.

הפדיון - סך הפדיון כולל: פדיון חייב במע"מ, פדיון בשיעור מע"מ 0% ופדיון שאינו חייב במע"מ.

ענף כלכלי - ענף הפיננסים והשירותים העסקיים אינו כולל את הבנקים ואת חברות הביטוח משום שהם אינם מוגדרים כעוסקים מורשים. לכן, ענף זה כולל רק: סוכני ביטוח, תיווך ושירותים לענף הכספים, נכסי דלא נידי ושירותים עסקיים ומשפטיים.

בענף השירותים הציבוריים מוצגים נתונים רק על שירותי בריאות וחינוך עסקיים. מוסדות המגזר הציבורי: משרדי הממשלה, עיריות ומל"כרים אינם נחשבים כעוסקים. ענף מסחר תיקוני כלי רכב ותיקונים אחרים כולל כלי רכב, אופנועים ואופניים ומכירת דלק; מסחר סיטוני; מסחר קמעוני.

לוח 9: הפיקוח על הבנקים

הלוח מבוסס על בנקים שהונם העצמי גבוה מ- 200 מיליוני שקלים ומספר סניפיהם גדול מ-10.

פקדונות אחרים - פח"ק (פקדון חוזר קרדיטורי), פקדונות צמודים למדד ופקדונות צמודים לשער החליפין.

לוחות 10-12: הבורסה לניירות ערך, ת"א

תיאור והסבר

1. עסקים ושירותים (לוחות 4.1-4.4)

לפי הנתונים בקובץ חייבי ארנונה שלא למגורים, הגיע מספר יחידות העסקים והשירותים בסוף שנת 2005 ל-49,764 ושטח הסתכם ב-10.6 מיליון מ"ר. מספר יחידות העסקים נמצא בשנתיים האחרונות בירידה מתונה, אך שטח היחידות נמצא בעלייה מתונה. בשנת 2005 ירד מספר היחידות בכ-2% ושטחן עלה בכ-2%, בהשוואה לשנת 2004. יש לציין שלעיתים השינויים בין השנים נובעים משינויים מינהליים בקובצי הארנונה.

בשנת 2005 נרשמו ירידות קלות: בענף הבנייה (ירידה של 20% במספר היחידות המשמשות לבנייה וכ-4% בשטח), בענף המסחר הסיטוני (כ-23% במספרן ו-22% בשטח), ובנכסי דלא ניידי (כ-21% בספר היחידות). בענף הביטוח חלה ירידה של כ-5% במספר היחידות ועלייה של כ-7% בשטח. עליות נרשמו בבנקאות וכספים (כ-10% במספר היחידות וכ-4% בשטח) ובענף השירותים העסקיים (4% במספרן ו-10% בשטח).

ניתוח התפלגות היחידות העסקיות בין הענפים השונים בשנת 2005 מעלה, כי חלק הארי של היחידות (42%) משמש לשירותים, קרוב לשליש (31%) משמשות למסחר (רובן למסחר קמעוני), 13% מהיחידות משמשות לתעשייה, כ-12% לאחסנה, תחבורה ותקשורת, שאר היחידות משמשות לבנייה ותחומים אחרים. התפלגות זו לא השתנתה באופן משמעותי בעשור האחרון.

2. עוסקים פעילים ופדיון בענפי המסחר והשירותים (לוחות 4.5-4.8)

בשנת 2004 השתנתה שיטת הדגימה על פיה נאספים הנתונים. הערכים המספריים שהתקבלו בשיטה החדשה שונים מהנתונים שהתקבלו בעבר. עם זאת, התפלגות העוסקים והפדיון בקטגוריות השונות של ענפי המסחר והשירותים נשארה דומה לעבר, וכן נשמר היחס בין הערים הגדולות. על כן, נתוני 2004 מוצגים פעמיים, פעם לפי המדגם הישן (מדגם שהוצא בשנת 1991 ועודכן מידי שנה) ובפעם לפי המדגם החדש (מדגם שהוצא בשנת 2004). ההשוואה לשנים קודמות בוצעה על סמך נתוני המדגם הישן, ניתוח הנתונים לשנת 2004 בוצע על סמך המדגם החדש. כמו כן, ההשוואה בין הערים הגדולות נעשתה על פי המדגם החדש.

לפי המדגם הישן - מספר העוסקים הפעילים בעיר בענפי המסחר והשירותים הגיע ב-2004 ל-45,662 ואילו הפדיון עמד על 108,109 מיליוני ש"ח. הנתונים מצביעים על עלייה קלה של כ-2% במספר העוסקים הפעילים ועלייה של כ-10% בפדיון בהשוואה לשנה קודמת. מניתוח הנתונים לאורך חמש השנים האחרונות עולה כי שנת 2004 הייתה שנת שיא במספר העוסקים הפעילים בעיר ובפדיון מענפי המסחר והשירותים.

לפי המדגם החדש - מספר העוסקים הפעילים בעיר בענפי המסחר והשירותים הגיע ב-2004 ל-40,694 ואילו הפדיון עמד על 107,908 מיליוני ש"ח.

לפי שני המדגמים התפלגות העוסקים הפעילים והפדיון בענפים הכלכליים השונים דומה: רוב העוסקים הפעילים (68%-69%) בתחום המסחר והשירותים התרכזו בשנת 2004 בענף השירותים העסקיים, נכסי דלא ניידי והשכרה (42%-45% מהעוסקים); ובענף המסחר, תיקוני כלי רכב ותיקונים אחרים (24%-26% מהעוסקים). גם רוב הפדיון (78%-81%) הגיע מענפים אלו (31%-32% מענף השירותים העסקיים והנדל"ן ו-47%-49% מענף המסחר והתיקונים).

בחמשת השנים האחרונות לא חלו שינויים משמעותיים בהתפלגות העוסקים הפעילים על פני ענפי המסחר והשירותים בעיר. התפלגות העוסקים הפעילים והפדיון (שנת 2004) דומה בנתוני המדגם הישן בהשוואה לנתוני המדגם החדש. יוצא מן הכלל הוא פדיון בענף בנקאות, ביטוח ומוסדות פיננסיים אחרים: בתחום זה הפדיון במדגם החדש נמוך יותר בהשוואה למדגם הישן. ההסבר לכך הוא שיטת הדגימה החדשה או שינוי סוג של עוסקים שהיו שייכים לתחום זה. שכן בהכנת מסגרת הדגימה החדשה נבדקה ההשתייכות של העוסקים לענפים הכלכליים השונים, ובהתאם לכך בוצעו שיבוצים מחדש לעוסקים שלא שובצו כראוי בעבר.

לפי המדגם הישן - חלקם של העוסקים הפעילים בענפי המסחר והשירותים בת"א-יפו מסה"כ העוסקים בענפים אלו בישראל הגיע לכ-17% בשנת 2004 (בדומה לשנה קודמת), והפדיון מענפים אלו הגיע בשנה זו ל-22%. בשלוש השנים האחרונות קיימת מגמה של יציבות בחלקה של ת"א-יפו בפדיון מענפי המסחר והשירותים (כ-22%).

לפי המדגם החדש - ת"א-יפו מהווה מוקד פעילות בענפים הבאים: בנקאות, ביטוח ומוסדות פיננסיים אחרים (18% מהעוסקים הפעילים בישראל ו-39% מהפדיון נמצא בת"א-יפו); שירותים אישיים ואחרים (21% מהעוסקים וכ-34% מהפדיון בישראל); ענף שירותים עסקיים, נדל"ן והשכרה (כ-18% מהעוסקים הפעילים בארץ ו-29% מהפדיון).

3. בנקים ובורסה לניירות ערך (לוחות 4.9-4.12)

ת"א-יפו מהווה מרכז עסקים חשוב בישראל ובענף הפיננסי זה בולט במיוחד; לפי סקרי כוח אדם של הלמ"ס לשנת 2005, מועסקים בענף הבנקאות, ביטוח ופיננסיים בת"א-יפו מהווים כ-40% מסה"כ המועסקים בענף זה בכל הארץ. בשנת 2005 פעלו בעיר 163 משרדי בנקים, המהווים 17% מסה"כ משרדי בנקים בישראל. מספר המשרות במשרדי הבנקים בעיר מגיע ל-16,334, המהווים 52% מסה"כ המשרות במשרדי הבנקים בישראל. מספר משרות בממוצע למשרד לבנק גבוה במיוחד בת"א-יפו בהשוואה לערים הגדולות ובכל הארץ: 100 משרות למשרד לעומת כ-21 משרות למשרד בירושלים, כ-24 בחיפה וכ-33 בישראל. גם הפעילות בבנקים היא בהיקף רחב: מספר פקדונות ותוכניות במטבע ישראלי מגיע ל-12% מסוגי החשבונות הללו בבנקים בישראל. מספר פקדונות במטבע חוץ בבנקים בעיר מגיע לרבע מסה"כ הארצי.

שנת 2005 הייתה שנה שלישית של גיאות בשוק ההון והתאפיינה בעליות שערים ומחזורי שיא במניות ובאופציות על המניות, ומחזורי שיא וגיוס הון חסרי תקדים בשוק האג"ח. הגיאות בשוק המניות ניזונה מריבית נמוכה, נתונים מקרו כלכליים חיוביים והשלמת הליך ההינתקות, שגברו על השפעתם השלילית של עליית מחירי הנפט בעולם, התנודות בשוקי המניות בעולם והתמורות הפוליטיות בארץ. המשקיעים הזרים, הפיננסיים, השקיעו סכום שיא של כ-2 מיליארד דולר וההפרטה הואצה. הסקטור העסקי גייס מהציבור כ-45 מיליארד שקל, יותר מפי שניים לעומת השנה הקודמת וזאת בעקבות צמצום ההנפקות ע"י משרד האוצר.

שוק המניות - בשנת 2005 נמשכו עליות השערים, שהחלו באוקטובר 2004. בסיכום שנתי עלה מדד המניות הכללי בכ-30%, והשלים עלייה של כ-150% מהשפל בפברואר 2003. מחזור המסחר היומי הממוצע במניות רשם שיא היסטורי והוא הסתכם בכמיליארד שקל, גבוה פי 1.5 לעומת אשתקד ופי 2.5 בהשוואה ל-2003. ב-28 ביולי נרשם מחזור שיא של כ-2.7 מיליארד שקל.

שוק מוצרי המזדים (תעודות סל) - שוקי מוצרי המזדים המשיך להתבסס ולהתפתח, השנה הונפקו 11 תעודות סל חדשות. תעודת סל הינה נייר ערך הנסחר בבורסה, העוקב אחר מדד מסוים (מקומי או בינלאומי) ומבטיח למחזיק בו את שיווי המדד או המניות המרכיבות אותו. ישנם גם 'תעודות בחסר' שהן תעודות העוקבות אחר מדד מסוים אך במהופך וכן תעודות על שוק אג"ח. סה"כ מהווה המחזור בתעודות הסל כ-9% מסך המחזור בשוק המניות.

שוק האג"ח - שוק אג"ח הלא ממשלתי התאפיין בשנת 2005 בהנפקות רבות וגדולות, שהיו תוצאה של המפגש בין חברות שרצו לגייס הון בשערי הריבית הנוחים מחוץ לבנקים, לבין הביקושים הגדולים לאג"ח מצד המשקיעים המוסדיים. הצמצום החד בגיוס ההון הממשלתי ושיעור הריבית הנמוך במשק איפשרו לחברות לגייס הון בהיקף חסר תקדים של כ-45 מיליארד שקל באמצעות אג"ח, מרביתן צמודות מדד. מחזור המסחר היומי בכל אג"ח עלה ב-40% והגיע לשיא של כ-1.3 מיליארד שקל.